The investigations on Turgaus, Pakalnės, and Bastionų Streets

During the evaluation, 8 test pits (18 m^2) were excavated and the digging of a 361.6 m long trench (162.72 m^2) monitored (a total of 180.72 m^2) in segments of Turgaus, Pakalnės, and planned Bastionų Streets in Klaipėda (Fig. 1).

This segment's earliest layer, which contained finds from the second half of the 17th–18th centuries, was recorded during the evaluation on Bastionų Street (Fig. 2).

The metre 101–132 segment of Pakalnės Street, where a stone wall ran NE – SW (60º–240º), should be deemed the most valuable part of the street (Fig. 3). It was ascertained that fieldstones, the gaps filled with split stones and lime mortar, had been used to build the roughly 90 cm high wall. As no finds were discovered during the evaluation, it is difficult to date the 31 m long wall, but a more comprehensive investigation in the future would allow the structure's functional significance and chronological context to be ascertained

From the field evaluation conducted in a segment of Turgaus Street, it was ascertained that a layer of clay over 50 cm thick predominates along the bastion's inner slope. This layer is connected with the creation of the bastions, which ringed the city in the 17th–18th centuries. After excavating test pit 7 and monitoring the construction trench, it was determined that prior to creating the bastion or its slopes in this part of the city in the 17th–18th centuries, household and construction waste was intensively dumped here (Figs. 4–5), in the vicinity of which was discovered part of a simple wooden structure, probably a shed. Under this 1 m thick layer was recorded a cultural layer from the second half of the 16th–17th centuries, which is chronologically close to the environment created during the existence of the Church of St John that stood nearby. The undisturbed paving, which had been created using small fieldstones and recorded at a depth of 2.1 m in test pit 8, should be ascribed to this context.

Roma Songailaitė

MLIM saugyklos vietos tyrimai

2010 m. spalio 4 – lapkričio 6 d. MLIM saugyklų pastato užstatomoje teritorijoje vykdyti archeologiniai tyrimai. MLIM būsimoji saugykla kartu su muziejaus pastatu yra Klaipėdos senamiestyje (U17) (UK 27077). Sklypas, kuriame išsidėstys muziejaus pastatų kompleksas, ribojamas Didžiosios Vandens, Bažnyčių, Vežėjų ir Daržų gatvių. Buvę senieji MLIM adresai – Didžioji Vandens g. 4 ir Didžioji Vandens g. 6 Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2008 m. vasario 27 d. įsakymu AD1319 pakeisti į adresą Aukštoji gatvė / Didžioji Vandens g. 2.

MLIM sklypo gretimybėse žvalgomieji tyrimai 1980 m. vykdyti 179 kvartale. „Viena perkasa kasta šalia namo Daržų g. 6, likusios 3 iškastos šalia namų Daržų g. 14 ir 14B. Ištirtas 44 m^2 plotas. Daržų g. 14B kultūrinis sluoksnis datuojamas XVII a. pradžia – viduriu. Sklype gausiai buvo randama fajansinių pypkių ir akmens masės bokalų nuolaužų, kas rodytų buvusius užeigos namus“ (Paleckis E., Gyvenamųjų namų komleksas Klaipėdoje, Daržų g. 5, 6, 14 ,14B, *MLIM*, Pg. 8258).

1988 m. vykdyti tyrimai Daržų g. 14. Iškastos 7 perkasos ir 2 šurfai, bendras ištirtas plotas sudarė apie 90 m^2. „Pagal radinius, aptiktus sluoksnius ir užstatymo horizontus galima datuoti XVII–XIX a.: III–IV horizontai – XVII a pradžia – antra puse, II horizontas – XVIII a. viduriu – antra puse. I horizontas – XVIII a. pabaiga – XIX a. pradžia“ (Genys J., Daržų g. 14, Klaipėdoje archeologinių tyrimų 1988 m. ataskaita, *MLIM*, Pg. 7915).

2010 m. balandžio mėnesį sklypo P pusėje (Aukštoji g. 5, 7, 9) buvo vykdomi žvalgomieji tyrimai, susiję su tvoros stulpaviečių statyba. Jų metu ištirtas 15,69 m^2 plotas. Iki 80 cm gylio buvo kasami supiltiniai XX a. sluoksniai, 0,8–1 m gylyje rastas XIX a. II pusės buvęs kiemo (keliuko) grindinys (R. Songailaitė, Klaipėdos senojo miesto su priemiesčiais vieta (27077, A1704P), Aukštoji g. 5, 7, 9 žvalgomųjų archeologinių tyrimų 2010 m. ataskaita, *MLIM*, Pg.10163).

MLIM yra įsikūręs 3 istoriniuose sklypuose prie Didžiosios Vandens gatvės – senamiesčio dalyje, nuo XVI a. žinomoje kaip Odų gatvelės (*Ledergasse*) rajonas. Didžiąja Vandens gatve iki XVII a. pabaigos tekėjo senosios Danės vaga, skyrusi šį rajoną nuo miesto branduolio. Danės vaga buvo vingiuota, vėliau ištiesinta, apie 0,5–1 m gylio, V dalyje ji buvo apie 1,5 m gylio. Iki 1540 m. miestas vystėsi saloje, po 1540 m. gaisro atsirado pastatų salos pakraščiuose ir už jos ribų. Jau tuo metu kai kurie ūkiniai pastatai stovėjo kairiajame Danės senvagės krante. 1540 m. šiame rajone gyveno 15 žvejų šeimų, kurios greičiausiai buvo įsikūrę prie Danės senvagės. Vėliau šiame rajone, kuris priklausė piliai, pradėta apgyvendinti pilies karius bei aptarnaujantį personalą, prie Danės kūrėsi odininkai, dėl to priemiestis pradėtas vadinti Odų gatvele. 1589 m. čia gyveno 46 šeimos. XVII a. šiame rajone kūrėsi amatininkai, pirkliai, karčemininkai.

XVII a. I pusėje miestą apjuosus bastioninių įtvirtinimų sistema, kartu su senamiesčiu įtrauktas ir Odų gatvelės priemiestis. 1671 m. pradėta užpilti senosios Danės vaga, darbai baigti XVIII a. pradžioje. Užpylus senvagę, išnyko riba, skyrusi miestą ir priemiestį, galutinai susiformavo Didžioji Vandens gatvė. 1693 m. priemiestis pavadintas Frydricho miestu (*Friedrichstadt*), jam suteiktas herbas ir vėliava. XVIII a. pradžioje Frydricho priemiestis amatininkų skaičiumi konkuravo su Senamiesčiu. 1722 m. vyriausybės potvarkiu Frydricho priemiestis prijungtas prie miesto.

Archeologinių tyrimų duomenimis. Frydricho priemiestis pradėtas užstatyti apie XVI a. vidurį. Mūsų tiriamas sklypas pateko į priemiesčio dalį, kuri pradėta apgyvendinti kiek vėliau – XVII a. viduryje – II pusėje. Seniausiuose XVII–XVIII a. planuose priemiesčio planinė struktūra, užstatymas pažymėti gana schematiškai. Jie liudija, kad tuo metu pradėjo formuotis kvartalas tarp Didžiosios Vandens, Aukštosios, Vežėjų ir Daržų gatvių. XVII a. sklypai kvartale buvo dideli: Š riba siekė Didžiojo Vandens, P – dabartinę Daržų gatvę.

XVIII a. II pusėje (po 1757 m.) kvartalo sklypai susmulkėjo, užstatoma Daržų gatvė Prie Didžiosios Vandens gatvėje XVIII–XIX a. pradžioje kūrėsi karčemos, kepyklos, įvairios amatininkų dirbtuvės – ji buvo viena judriausių buvusio Frydricho priemiesčio gatvelių. XVII a. pabaigoje – XVIII a. tyrinėjamuose sklypuose galėjo veikti pašto kontora. J. Sembritzkis mini, kad 1721 m. viceburmistras Johannas Gottschalkas įsigijo sklypą, buvusį tarp Lietuvių bažnyčios ir Aukštosios gatvių,

1 pav. Plotai 1 ir 2 iš PV. R. Songailaitės nuotr.

Fig. 1. Areas 1 and 2 as seen from the SW.

iš neseniai mirusio pašto viršininko (1670–1679 m.) ir burmistro von Bommeln palikuonių. Pašto tarnyba dažniausiai kūrėsi priemiesčių zonose, kadangi jose sklypai buvo erdvesni. XVIII a. pašto stotyse buvo ne tik skirstomos siuntos, prie pašto veikdavo užeigos namai su karčema, kuriose apsigyvendavo pakeleiviai.

Šių sklypų urbanistinei raidai nagrinėti ypač vertingi XIX a. (prieš ir po Didžiojo gaisro sudaryti) planai, datuojami 1840, 1856–1857, 1870 m. ir vėlesniais metais. Svarbūs ir XX a. planai, kuriuose užfiksuota detali sklypų užstatymo situacija po II Pasaulinio karo. Kaip rodo XIX a. planai, tuomet buvo vykdomas intensyvus užstatymas sklypų vidinėje dalyje. Dažnai vaizduojami pastatai tęsiasi už iki tol buvusių sklypų linijų ir statomi buvusių sodų vietose. Pirkimo–pardavimo sandėrių metu galėjo keistis ir kai kurios sklypų ribos kvartalo viduje. Tankėjantis užstatymas vertė spręsti ir kai kurias infrastruktūros – privažiavimo prie statinių problemas. Vienas tokių buvo įvažiavimas iš Bažnyčių gatvės į kiemelį, buvusį dabartinėje Didžiosios Vandens g. 6 sklypo viduje.

2010 m. būsimo saugyklų pastato pamatų duobei buvo tiriamas apie 300 m^2 plotas (22 m ilgio ŠR–PV kryptimi ir 14 m pločio ŠV–PR kryptimi). Tyrimų vieta buvo padalinta į 2 plotus (12x8 m ir 12x14 m) su kontroline 1x14 m dydžio juosta (1 pav.). Iširtame plote rasti 1448 radiniai. Jie saugomi MLIM.

Pagal supiltiniuose sluoksniuose rastus radinius 2010 m. tyrimų metu Aukštojoje g. 1 / Didžiosios Vandens g. 2 sklype galima išskirti 3 horizontus. I horizontas – nuo dabartinio paviršiaus iki 1,1 m gylio rastas permaišytas sluoksnis su įvairių laikotarpių (XVII a. pabaigos – XX a. pradžios) radiniais. II horizontas – 1,1–1,6 m gylyje supiltas griuvenų sluoksnis su XVII a. pabaigos – XVIII a. radiniais. III horizontas – 1,6–2,1 m gylyje atsidengęs bu-

2 pav. XVIII a. pastato pamatų fragmentai plote 1 iš ŠV. R. Songailaitės nuotr.

Fig. 2. The foundation fragments from the 18th century building in area 1 as seen from the NW.

vęs pirminis paviršius, pilka žemė su dumblu, kurioje rasti XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios radiniai.

Ploto 1 Š kampe 60–80 cm gylyje rasti XVIII a. užstatymo fragmentai. Buvusio pastatėlio dydis ŠV–PR kryptimi siekė 6 m, PV–ŠV kryptimi – 4 m (2 pav.). Jo pamatų plotis buvo apie 70 cm (išlikusi viena akmenų eilė). Plote 1 ir dalyje ploto 2 rastos XVIII a. II pusės – XIX a. buvusio sklypo tvoros stulpavietės.

Tirtų plotų sandūroje 70 cm gylyje nuo esamo paviršiaus rastas medinis *šulinys*, kurį pagal 1857 m. planą galime datuoti XIX a. I puse – viduriu. Šulinys susideda iš viršutinės dalies (dėžės), požeminės dalies (rąstų) bei karkaso (3 pav.). Viršutinės dalies rentinys – kvadrato formos (1,25x1,35 m, 1,2 m aukščio). Karkasas 1,8 m ilgio, apie 20 cm pločio ir apie 10 cm storio. Karkasas žemėje buvo apdėtas 18–22x18–20 cm dydžio ir 1,9–2 m ilgio apdegintais ąžuoliniais rąstais, o išorinėje pusėje rąstai aplipdyti šlyno sluoksniu. Tarpai tarp rąstų užpildyti pjuvenomis. Šulinys su rąstais bei karkasu buvo ištrauktas (4 pav.) ir dabar konservuojamas. Ateityje numatoma jį eksponuoti muziejaus kieme.

Ploto 2 P kampe 40 cm gylyje atidengti XX a. pradžios ūkinio pastato pamatų 3x2,8 m dydžio fragmentai su kalkių duobe. Įžemis pasiektas 1,5–2,1 m gylyje (H_{abs} 0,75 m). Prie pamatų rastus radinius galima datuoti XVIII a.

Tyrimai likusioje sklypo dalyje bus vykdomi 2011 m., kai bus klojami inžineriniai tinklai.

The investigation at the MLIM vault site

In the autumn of 2010, about 300 m^2 (Fig. 1) were excavated at the site of the future MLIM vault building at Aukštoji St. 1 / Didžioji Vandens St. 2 in Klaipėda Old Town and 1448 finds collected. The plot is in historic Friedrich suburb, which has existed since 1693 and was annexed in 1722. Three cultural layer horizons were distinguished on the plot: I is a mixed layer to a depth of 1.1 m with late 17th – early 20th-century finds; II is a fill layer of rubble at a depth of 1.1–1.6 m with late 17th–18th-century finds; III is the original surface at a depth of 1.6–2.1 m with late 16th – early 17th-century finds. Fragments of a 6 x 4 m building dating to the 18th century were found at a depth of 60–80 cm in the N corner of area 1 (Figs. 1–2). A wooden well (Fig. 3), which can be dated to the first half – mid-19th century on the basis of a 1857 plan, was found at a depth of 70 cm at the junction of two excavation areas. It was removed for conservation (Fig. 4).

Roma Songailaitė

Klaipėdos dramos teatro vietos tyrimai

2010 m. birželio–liepos mėnesiais Klaipėdos senamiestyje (UK 27078, A1704), rekonstruojamame Klaipėdos dramos teatro pastate (Teatro g. 2 / Žvejų g. 23) MLIM vykdė archeologinius tyrimus (1 pav.). Tyrimai pagal patalpas buvo suskirstyti į 2 plotus: plotas 1 (buvusioje scenos patalpoje (apie 250 m^2) ir plotas 2 (buvusioje žiūrovų salėje (apie 150 m^2).

3 pav. XIX a. vidurio šulinys, rastas tarp plotų 1 ir 2 iš P. R. Songailaitės nuotr.

Fig. 3. The mid-19th-century well found between areas 1 and 2, as seen from the S.

4 pav. Iškeliamas XIX a. vidurio šulinio karkasas iš PV. R. Songailaitės nuotr.

Fig. 4. The framework of the mid-19th-century well being removed, as seen from the SW.